

6. Павлюк Т.І., Урбанович В.А. Аналіз динаміки та структури заощаджень населення України. *Науковий огляд*. 2016. №9(30). DOI: <http://oaji.net/articles/2016/797-1479503144.pdf>.
7. Показник бідності. Майже половина українців не має заощаджень. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/bidnist-v-ukrajini-majzhe-polovina-ukrajintsiv-ne-maje-zaoshchadzhen-2511263.html>. (дата звернення: 25.10.2019 р.).
8. Гроші все ще в матраці, або Як заощаджують українці?. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/11/26/654116/>. (дата звернення: 20.11.2019 р.).
9. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> (дата звернення: 20.11.2019 р.).
10. Мелих О. Валютне регулювання та його вплив на соціально-економічний розвиток України. *Ефективна економіка*. 2017. №11. DOI: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5889>.

Кокота Вікторія Миколаївна
студентка групи ФФзмр-21

Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник – д.е.н., професор Дем'янишин В.Г.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОДОЛАННЯ ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Сьогодні у світі практично немає жодної держави, яка б не стикалася з бюджетним дефіцитом. Звичайно, за умов ідеального становища в економіці дефіцит відсутній і держава може оптимально зіставляти обсяг своїх доходів відповідно до фінансових можливостей без будь-якої шкоди для суспільства. Однак насправді це буває дуже рідко.

На сучасному етапі розвитку української економіки вирішення проблеми дефіциту бюджету та забезпечення його ефективності управління набуває особливої актуальності. У світовій економічній теорії та практиці нагромаджено великий досвід боротьби з бюджетним дефіцитом.

Дослідженню проблемних аспектів бюджетного дефіциту та шляхів його подолання присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних

вчених, зокрема В. Андрущенко, О. Барановського, О. Василика, В. Гейця, А. Даниленка, В. Дем'янишина, М. Єрмошенка, О. Заруби, І. Луніної, В. Опаріна, К. Павлюк, В. Федосова, С. Юрія та інших. Але питання забезпечення збалансованості державного потребує подальших досліджень з урахуванням сучасного світового досвіду.

Держава у своїй діяльності прагне до збалансованого розподілу видатків і доходів. Для того, щоб досягти цього, необхідно мати чітко налагоджену систему управління бюджетом, яка змогла б забезпечити ефективне використання коштів.

В сучасному світі немає держави, яка в ті чи інші періоди своєї історії не зіткнулася б з бюджетним дефіцитом.

У більшості країн світу, у тому числі в Україні, бюджетні дефіцити набули хронічного характеру, що сприяло поглибленню фінансової нестабільності. Вони дають поштовх інфляційним процесам і відволікають значні обсяги фінансових ресурсів з приватного сектору. Неконтрольованість і зняття питання про бюджетне обмеження дефіциту є причиною погіршення фінансової дисципліни у країні та поглиблення фінансової безвідповідальності урядів [3, с. 732].

У світовій економічній теорії та практиці одним із найважливіших способів боротьби з бюджетним дефіцитом стали фіскальні правила, які почали широко застосовуватися у зв'язку з тенденцією до децентралізації бюджетних систем для уникнення макроекономічної дестабілізації [2].

Фіскальні правила залежать від потреб бюджетної системи в ресурсах та інституціональних особливостей країн, а також жорстко обмежені на всіх стадіях бюджетного процесу й набувають форм законодавчих норм, процедур бюджетного процесу і межових показників:

У різних країнах фіскальні правила мають свої особливості. Усі правила можна об'єднати у певні групи.

1. Правила збалансованого бюджету, серед яких центральне місце займає «золоте правило» державних фінансів, що передбачає збалансованість поточних бюджетних доходів і видатків (застосовується у Німеччині, Японії, щодо місцевих бюджетів у США), циклічний бюджетний баланс (Нідерланди, Швейцарія), встановлення граничних розмірів частки бюджетного дефіциту у ВВП (країни ЄС).

Збалансування державного бюджету може проводитись за допомогою таких методів [1, с. 29]:

- щорічно збалансований бюджет;
- циклічно збалансований бюджет;

– функціональні фінанси.

Виходячи із концепції функціональних фінансів, сучасна бюджетно-податкова політика допускає можливість застосування незбалансованого бюджету, що в першу чергу стосується дефіцитного бюджету. Якщо необхідною умовою для стабілізації економіки є бюджетний дефіцит, то, з одного боку, держава свідомо йде на його утворення, а з іншого – передбачає конкретні джерела його фінансування. Безболісних джерел фінансування дефіциту державного бюджету не буває, тому ефективною може бути тільки зважена бюджетно-податкова політика, згідно з якою держава має постійно коригувати обсяги своїх витрат, ураховуючи зміни в обсягах отриманих доходів, а до державних позик вдаватися тільки за умови, що останні будуть здатні в перспективі створювати джерела для власного повернення.

2. Правила запозичень, щодо обмежень або заборони використання окремих джерел державних запозичень. Серед цих правил можна виділити: заборону внутрішніх державних запозичень (використовується у країнах з недостатньо розвинутими фінансовими ринками, наприклад в Індонезії), заборону державних запозичень у центрального банку (країни ЄС, США, Японія, Канада, Аргентина, Угорщина) або обмеження їхнього розміру у відсотках до минулорічних доходів чи видатків уряду (Бразилія, Єгипет).

3. Боргові та резервні правила, які полягають у встановленні лімітів щодо акумулювання валового (або чистого) державного боргу у відсотках до ВВП (країни ЄС), а також пов'язані з формуванням спеціальних резервних фондів для запобігання фінансової кризи у несприятливі періоди, коли виникає необхідність підтримувати соціальні виплати на фоні зменшення доходів.

Однак у сфері фіскальних правил не має уніфікованих вимог. Кожна країна сама встановлює свої фінансові обмеження, враховує власні потреби й враховує особливості свого бюджетного процесу.

У країнах ЄС правове регламентування бюджетного дефіциту включає:

- маастрихтські критерії;
- фінансові санкції за їх порушення;
- моніторинг з боку Єврокомісії (із застосуванням скоригованого дефіциту для виявлення негативних тенденцій і вжиття запобіжних заходів);

– процедуру надмірного дефіциту, за результатом якої можуть вживатися фінансові санкції до країн-порушниць маастрихтських критеріїв.

Відповідно до Маастрихтського договору для країн ЄС встановлено два основних критерії, які стосуються державних фінансів, зокрема, державний борг не повинен перевищувати 60 % ВВП, бюджетний дефіцит – 3 % ВВП [4]. Відповідно до цього всі країни ЄС розробили і реалізували програми з фіскальної консолідації, центральним завданням яких було досягнення встановлених обсягів боргу і дефіциту.

У 1997 р. країни ЄС ухвалили Пакт про стабільність і зростання, основна ідея якого полягала у скороченні бюджетного дефіциту і досягнення у довгостроковому періоді бюджетної позиції, наближеної до балансу чи надлишку. При цьому може допускатися поява дефіциту в результаті дії вбудованих автоматичних стабілізаторів, але у розмірі не більше 3 % ВВП. Таким чином, бюджетна позиція кожної країни має бути збалансованою протягом економічного циклу, а якщо перед країною стоїть проблема високого рівня державного боргу, уряд має турбуватися про формування бюджетного надлишку.

В умовах світової фінансової кризи уряди країн світу відповідно до Маастрихтських критеріїв для досягнення запланованих рівнів дефіцитів у 2015–2017 рр. вимушені були проводити жорстку бюджетну політику щодо скорочення видатків бюджету, зокрема й соціальних, а також підвищення податкового навантаження на економіку

Наприклад, французький уряд для скорочення дефіциту у 2015–2017 рр. збільшував податкове навантаження, посилював боротьбу з шахрайством, ухиленням від сплати податків і збільшував надходження до Пенсійного фонду. Також було заплановано підвищення податку на додану вартість. За допомогою проведення структурних реформ, які сприяють економічному зростанню та збільшенню рівня зайнятості населення, уряд поступово скорочував дефіцит бюджету.

Уряд Іспанії скоротив питому вагу державних витрат у ВВП з 44,4% у 2014 р. до 40,1% у 2017 р. [3, с. 733].

Американський уряд у 2015 р. скоротив податкові пільги для великих корпорацій, збільшив оподаткування заможних верств та пом'якшив податкове навантаження для громадян з низьким рівнем доходу. Відміна податкових преференцій для заможних верств та корпорацій дала змогу залучити до бюджету близько 60 млрд. дол. США. З 2016 р. досягнення зниження федерального дефіциту бюджету

досягається за рахунок зменшення федеральних видатків і завдяки реформі оподаткування й економії витрат на обслуговування державного боргу.

У Великобританії уряд для збалансування бюджету з 2015 р. поступово скорочував державні витрати та позики для забезпечення економічної стабільності. Було передбачено забезпечити щорічний обсяг економії бюджетних коштів в обсязі 1 млрд. фунтів стерлінгів шляхом скорочення фінансування державних установ; реформи пенсійної політики; забезпечення збалансованої податкової політики. Також посилювався контроль за випадками ухилення від сплати податків; було забезпечено контроль за фінансовою дисципліною за рахунок активізації боротьби з шахрайством та помилками у системах соціальних виплат.

Уряд Португалії зменшення бюджетного дефіциту здійснював за рахунок скорочення видатків на утримання центральних апаратів міністерств, скорочення кількості зайнятих у державному секторі економіки, а також підвищення податків на капітал і предмети розкоші, вводив нові податки на фінансові операції [3, с. 734].

Проведене дослідження доводить, що країни ЄС у реалізації бюджетної політики активно використовують бюджетний дефіцит як інструмент фінансування відновлення та розвитку.

У результаті дослідження було виявлено, що одним із найефективніших методів управління бюджетним дефіцитом стали фіскальні правила, які почали широко застосовуватися у більшості країн світу, зокрема країнах ЄС, для уникнення макроекономічної дестабілізації.

До основоположних заходів, покликаних поліпшити процес збалансування державного бюджету України, можна віднести такі: вдосконалення нормативно-правового забезпечення бюджетного процесу, використання прогресивних технологій бюджетного планування та регулювання, вдосконалення трансфертної політики й підвищення ефективності трансфертних платежів, пошук реальних резервів збільшення доходної частини державного бюджету.

Література:

1. Каліновський Р. Вплив бюджетного дефіциту на реалізацію стабілізаційної політики держави. *Вісник Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка*. Економіка. 2018. №1 (196). С. 27 -33.
2. Коляда Т. А. Управління бюджетним дефіцитом: вітчизняна практика та найкращий зарубіжний досвід. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua>

/journal/18_ukr/18.pdf (дата звернення: 28.10.2019 р.).

3. Мацедонська Н. В. Зарубіжний досвід управління бюджетним дефіцитом. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 3. С.732 – 735.

4. Фінанси: підручник / За ред. Юрія С. І., В. М.Федосова. К.: Знання, 2012. 687 с.

Круп'як Ірина Йосифівна

*канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ФАНДРАЙЗИНГ В ДІЯЛЬНОСТІ НЕКОМЕРЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ

Фандрайзинг, як ефективний механізм залучення та використання позабюджетних ресурсів, зорієнтований на пошук джерел забезпечення соціальних програм, науково-дослідних проєктів, діяльності неприбуткових організацій. При цьому фінансові ресурси можуть залишатися основним компонентом ресурсної бази організації за умови належного підходу до їх використання з урахуванням майбутніх можливостей. Джерелами таких ресурсів виступають кошти приватних осіб, комерційних організацій, фондів, урядових організацій.

Ключовим в діяльності некомерційних організацій є пошук необхідних фондів фінансування, вибір інструменту фандрайзингу, що відповідає потребам і можливостям організації, належна презентація власних проєктів та розробка програми заходів щодо їх втілення. При цьому фандрайзингова кампанія у відповідності до цілей визначає завдання проєктного та оперативного фандрайзингу. Проєктний фандрайзинг спрямований на залучення фінансових ресурсів для реалізації проєктів і програм. Він спонукає до збільшення попиту донорів, оскільки кошти витрачаються на реалізацію певного проєкту з чітко визначеними завданнями, статтями витрат, а результатом фандрайзингу є досягнення конкретного соціального ефекту. Для донорів такі вкладення вважаються прийнятними, зручними для звітності та визначення ефективності, можливого отримання додаткових вигод, покращення іміджу компанії при успішній реалізації проєкту. Разом з тим, оперативний фандрайзинг застосовується при нестачі коштів для погашення поточних витрат організації (оплати праці, використання